

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Розвиток світової економіки спрямований на поглиблення взаємозв'язків на основі інтеграції національних економічних систем з метою досягнення високого рівня суспільного добробуту. Особливої уваги заслуговують інтеграційні процеси в оподаткуванні, оскільки вони суттєво впливають на соціально-економічний розвиток держави. Національні податкові системи стають активними учасниками міжнародних відносин, перетворюючись на один із важливих чинників перерозподілу факторів виробництва у межах глобальної економічної системи.

В Україні, що обрала євроінтеграційний курс, є необхідність постійного глибокого аналізу усіх явищ і процесів, які займають важливе місце у розвитку податкових систем, а також використанні податків як інструмента державного регулювання. Для нашої держави доволі важливо враховувати і детально досліджувати всі ті тенденції, які характерні для країн Європейського Союзу (далі ЄС), з метою застосування величезного досвіду в оподаткуванні, що дозволить забезпечити стабільність соціально-економічного розвитку.

Вивченню та вирішенню проблем пов'язаних з фіскальною політикою присвячено низку досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Але в науковому середовищі не має єдиного підходу до необхідності врахування та впровадження світового досвіду в національній системі адміністрування податків.

Вітчизняна податкова система проходить серйозну перевірку часом, щоб пройти її за тієї економічної ситуації, яка склалася сьогодні як у державі, так і поза її межами, необхідно, насамперед, подолати такі недоліки: – нерівномірність розподілу податкового навантаження між суб'єктами оподаткування; – необґрунтованість ставок податків; – нестабільність податкового законодавства; – відсутність науково обґрунтованої концепції доходів держави.

Усі ці недоліки знижують міжнародну конкурентоспроможність України, спричиняють зростання тіньового сектора економіки, поширення корупції та соціальної несправедливості в суспільстві.

Із поглибленням інтеграційних процесів дедалі яскравіше проявляються переваги сучасних європейських систем оподаткування. Податкові системи країн ЄС характеризуються значним рівнем уніфікації, що стало наслідком тривалого процесу гармонізації податкових систем. Так, у всіх країнах-членах ЄС передбачено стягнення таких видів податків, як податок на доходи громадян, податок на прибуток корпорацій, податок на додану вартість. Крім того, порядок нарахування та сплати податків, податкові пільги, система контролю за платниками податків з боку контролюючих органів також подібні. Водночас податкові системи країн-членів ЄС мають певні особливості, пов'язані з бюджетними взаємовідносинами між різними рівнями влади, економічними, політичними та іншими факторами.

Аналізуючи рівень оподаткування, необхідно звернути увагу на тенденції в адмініструванні податків. Для порівняння, зазначимо, що в Європейському Союзі загальний уряд представлений чотирма рівнями влади, куди можуть спрямовуватись податки: – центральний (або федеральний) уряд, що включає всі адміністративні відомства і центральні органи, сфера компетенції яких поширюється на всю економічну територію (за винятком фондів соціального забезпечення); – державний (або регіональний) уряд, що діє в межах держав-членів. Це самостійні інституційні одиниці, які забезпечують виконання деяких функцій уряду на рівні, що нижчий за центральний і вищий за місцевий; – місцевий (або муніципальний) уряд, сфера компетенції якого поширюється лише на певну, локальну, частину економічної території; – фонди соціального забезпечення, у тому числі всі центральні, регіональні та місцеві інституційні одиниці, основним видом діяльності яких є надання соціальної допомоги.

Звичайно, існують значні відмінності у розподілі податкових надходжень у різних країнах.

В Україні податкові надходження розподіляються поміж державним та місцевими бюджетами. Близько 70 % податкових надходжень спрямовується до державного бюджету, і близько 30 % – до місцевих бюджетів.

Загалом, ЄС характеризується як сфера дії високих податків. У міжнародній практиці для вимірювання загального рівня оподаткування використовується податковий коефіцієнт (tax ratio), що обчислюється як відношення суми сплачених податків (в тому числі соціальних платежів) до ВВП у ринкових цінах. У 2014 р. середнє значення цього коефіцієнта у ЄС становило 40,3 %, що значно більше, аніж у таких країнах, як США та Японія. В Україні значення цього показника у 2014 р. становило 37,6 %. Високий рівень оподаткування явище не нове для ЄС, оскільки така тенденція спостерігається ще з останньої третини ХХ ст.

Треба зазначити, що країни-члени ЄС різняться за рівнем соціально-економічного розвитку, інституційними механізмами ринкового саморегулювання та державного впливу на макроекономічні процеси, а також традиціями фіскального регулювання, що унеможлиблює цілковиту уніфікацію європейського оподаткування. Так, незважаючи на високий середній рівень податкового навантаження, 27 країн-членів ЄС демонструють значні відмінності в рівнях оподаткування: від 26 % у Литві до 47,7 % у Данії. Іншими словами, податковий тягар у державах із високим рівнем оподаткування на 70 % більший,

ніж у державах із низьким рівнем податкового навантаження. Такі значні відмінності зумовлені низкою соціальних і політичних чинників.

Рівень податкового навантаження на економіку України, розрахований як відношення суми податкових надходжень (без внесків на соціальне страхування) до ВВП, та середнє значення цього показника в країнах-членах ЄС наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівень податкового навантаження в Україні та його середнє значення в країнах-учасницях ЄС за 2006–2015 рр., %

Рік	Рівень податкового навантаження в Україні	Середнє значення рівня податкового навантаження в країнах-членах ЄС
2006	22,2	25,7
2007	23,1	26
2008	22,4	26,4
2009	24	25,9
2010	22,8	24,7
2011	21,4	24,6
2012	25,4	24,8
2013	25,6	25,1
2014	24,7	25,3
2015	24,5	24,9

Як видно з таблиці 1, в Україні в основному показник податкового навантаження менший за його середнє значення для країн ЄС. Однак для України характерна проблема нерівномірного перерозподілу податкових надходжень, що зумовлює зростання обсягів «тіньової» економіки. Так, податкове навантаження для сумлінних платників податків, які не мають пільг і повністю виконують свої зобов'язання, є удвічі більшим, – тобто податкові зобов'язання розподіляються між підприємствами та галузями економіки нерівномірно.

Таким чином, оцінюючи загальні тенденції поглиблення європейської інтеграції, можемо зробити висновок, що в силу економічних і політичних чинників система оподаткування не лише виконує функцію головного джерела наповнення бюджетів, а й посилює свій вплив на міжнародне розміщення виробництва, міграцію трудових ресурсів та потоки капіталу.

Проведення фіскальної політики країнами-учасницями ЄС, які активно використовують податки як інструмент державного регулювання соціально-економічних процесів, характеризується певними розбіжностями у рівні та структурі податкового навантаження. Сучасне оподаткування в цих країнах є доволі високим, порівняно з іншими країнами світу, однак воно забезпечує успішне виконання двох основних завдань:

– створення податкового клімату, сприятливого для господарської діяльності (завдяки тому, що визначена верхня межа оподаткування);

– ефективне розв'язання соціальних проблем (визначена нижня межа оподаткування).

На нашу думку, високий рівень податкового навантаження в Україні спричинений широкою базою оподаткування та особливостями податкового адміністрування. На відміну від України, у державах Європейського Союзу сплата податків є не лише обов'язковою, а й престижною справою.